

В. І. Палько, канд. юрид. наук, доцент
Національний університет «Одеська морська академія»
Кафедра загальноправових дисциплін
вул. Дідріхсона, 8, Одеса, 65000, Україна
e-mail: viktorpalko1106@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0478-8993>

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА НЕЗАКОННЕ ПЕРЕТИНАННЯ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ

У статті досліджуються особливості юридичної відповідальності фізичних осіб за незаконне перетинання державного кордону України. Здійснено комплексний аналіз чинного законодавства, зокрема положень Кримінального кодексу України (ст. 332, ст. 332-2, ст. 332-3), Кодексу України про адміністративні правопорушення (ст. 204-1). Особливу увагу приділено проблемам правозастосовної практики, що виявляються у невідповідності між високою латентністю правопорушень та обмеженими можливостями правоохоронних органів щодо їхнього виявлення та документування. Обґрунтовано, що сучасні умови воєнного стану в Україні вимагають посилення превентивного компоненту правової політики та створення ефективних механізмів міжнародної співпраці у сфері протидії незаконній міграції.

Підкреслюється необхідність удосконалення законодавства шляхом гармонізації з правом Європейського Союзу та запровадження ефективних механізмів профілактики зазначених правопорушень. Результати дослідження мають практичне значення для правотворчої діяльності, судової практики та формування єдиної концепції юридичної відповідальності у сфері захисту державного кордону України. Проаналізовано статистичні дані Державної прикордонної служби України, що відображають проблемні питання затримання осіб за спробу незаконного перетину державного кордону у воєнний час. Особливу увагу приділено судовій практиці притягнення до адміністративної та кримінальної відповідальності.

На основі аналізу останніх наукових публікацій визначено основні підходи до тлумачення незаконного перетину кордону, зокрема як злочину проти державного суверенітету та територіальної цілісності. Зроблено висновок, що ефективне застосування норм права у сфері протидії незаконному перетинанню державного кордону потребує комплексного підходу, який поєднує правові, організаційні та соціальні заходи. Такий підхід має ґрунтуватися на удосконаленні законодавчої бази, підвищенні рівня взаємодії правоохоронних органів, посиленні прикордонного контролю та впровадженні превентивних механізмів. Водночас важливим є забезпечення дотримання прав людини, розвиток міжнародного співробітництва та формування правосвідомості громадян, що у сукупності сприятиме зміцненню національної безпеки та стабільності держави.

Ключові слова: незаконне перетинання державного кордону, воєнний стан, адміністративна відповідальність, кримінальна відповідальність, судова практика, паспортний контроль, прикордонний контроль, правове регулювання.

Постановка проблеми. Сучасні глобалізаційні процеси, зростання міграційних потоків, а також загострення геополітичних викликів актуалізували проблему незаконного перетину державного кордону України. Це явище становить загрозу національній безпеці, сприяє поширенню транснаціональної злочинності та створює значні перешкоди для забезпечення правопорядку. У зв'язку з цим дослідження юридичної відповідальності фізичних осіб за такі діяння потребує системного аналізу, враховуючи як національну специфіку, так і міжнародні стандарти.

Незаконне перетинання державного кордону України є одним із найбільш небезпечних порушень у сфері забезпечення прикордонного режиму та національної безпеки України. Порушення правил виїзду або в'їзду в Україну є надзвичайно серйозним злочином, який становить пряму загрозу для безпеки України, особливо у період дії правового режиму воєнного стану. Проблема залишається актуальною через зростання нелегальної міграції та гуманітарних криз, що потребує посилення контролю на кордоні.

Незаконне перетинання державного кордону, навіть якщо воно здійснюється з особистих мотивів, може використовуватися організованими злочинними угрупованнями для проникнення на територію держави, що становить загрозу життю громадян та національній безпеці.

Відповідно до ст. 204-1 КУпАП [1] таке діяння кваліфікується як адміністративне правопорушення, що тягне за собою накладення штрафу або адміністративний арешт. Водночас, у випадках, коли йдеться про організовані дії груп осіб, використання підроблених документів чи транспортних засобів, застосовується кримінальна відповідальність згідно зі ст. 332 КК України [2].

Проблема полягає в тому, що існуючі заходи юридичної відповідальності не завжди відповідають масштабам викликів. По-перше, значна кількість випадків незаконного перетину кордону залишається латентною, що пов'язано із протяжністю кордону та недостатньою укомплектованістю прикордонних підрозділів. По-друге, сучасні реалії, зумовлені військовою агресією проти України, ускладнюють функціонування системи прикордонного контролю та вимагають адекватних правових механізмів протидії. Крім того незаконний перетин державного кордону у воєнний час поєднує правові, соціальні та безпекові аспекти. Проблема полягає у невідповідності існуючих норм сучасним викликам, неоднаковому застосуванню законодавства судами різних регіонів, ризиках корупції та діяльності організованих груп.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика юридичної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону, а також адміністративних та кримінальних правопорушень стала предметом наукових досліджень таких учених, як М. Балан, О. П. Баранов, О. Р. Гаврік, Р. В. Гринько, Ю. Б. Курилюк, К. Д. Кулик, А. В. Лапкін, С. Є. Лисенко, А. Ф. Мота, А. М. Притула та ін.

Таким чином, наукова література свідчить про наявність широкого кола проблем, пов'язаних із незаконним перетиним кордону: від недосконалості правового регулювання до суперечностей у практиці його застосування. Саме ці аспекти й потребують подальшого комплексного дослідження юридичної відповідальності фізичних осіб за такі діяння потребує системного аналізу,

враховуючи як національну специфіку. Вирішення цих питань сприятиме підвищенню ефективності правоохоронної діяльності, зміцненню національної безпеки України та гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами.

Метою написання даної статті є комплексний аналіз правових аспектів адміністративної та кримінальної відповідальності фізичних осіб за незаконний перетин державного кордону України в умовах воєнного стану, виявлення проблемних питань у застосуванні чинного законодавства та вироблення пропозицій щодо його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Сучасні глобалізаційні процеси, зростання міграційних потоків, а також загострення міжнародної безпекової ситуації та ведення воєнних дій на території України актуалізували проблему незаконного перетину державного кордону України.

Національне законодавство передбачає як адміністративну, так і кримінальну відповідальність за незаконне перетинання державного кордону. Зокрема, стаття 204-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлює адміністративні санкції за порушення порядку перетину, тоді як стаття 332 Кримінального кодексу України передбачає кримінальну відповідальність за організацію незаконного переправлення осіб через кордон. Водночас практика застосування цих норм виявляє низку проблем: від колізій у кваліфікації правопорушень і відсутності єдності у судовій практиці до недостатньої ефективності превентивних заходів.

Незаконний перетин державного кордону як з боку громадян України, так і з боку іноземців або осіб без громадянства має різні мотиваційні передумови, проте об'єднаний спільними ризиками - залученням до діяльності організованої злочинності, підвищеною небезпекою для життя та необхідністю комплексного реагування з боку держави. Ефективна протидія цьому явищу потребує поєднання превентивних, організаційно-правових і гуманітарних заходів, а також тісної міжнародної співпраці у сфері безпеки та захисту прав людини.

Важливе значення, як теоретичне, так і практичне, має питання незаконного перетинання державного кордону у законодавстві України.

Вивчення цього явища дозволяє не лише визначити класифікацію правопорушень та межі юридичної відповідальності, але й розробити науково обґрунтовані механізми захисту національної безпеки та інтересів держави. Теоретичний аналіз правових норм сприяє узгодженню національного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема нормами Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності та рекомендаціями Ради Європи щодо управління державними кордонами.

З практичної точки зору, ефективне регулювання незаконного перетинання кордону забезпечує посилення контролю на державному кордоні, протидію нелегальній міграції та запобігання проникненню злочинних угруповань. Це сприяє захисту життя, здоров'я та прав громадян, а також зміцненню стабільності держави.

Отже, правове регулювання незаконного перетинання державного кордону є важливим чинником не лише у розвитку теоретичних підходів у галузі права, але й у практичному забезпеченні безпеки держави та її громадян. Ефективна

реалізація цих норм потребує комплексного підходу, що поєднує законодавчі, організаційні та соціально-профілактичні заходи.

Визначення терміну «незаконне перетинання державного кордону України» є ключовим для дослідження кримінальної та адміністративної відповідальності, розвитку правової доктрини та підготовки практичних рекомендацій для державних органів. Порівняння підходів України та ЄС дає змогу розробляти більш збалансоване законодавство, яке враховує і національну безпеку, і права людини. Це також створює основу для подальших досліджень у сфері прикордонної безпеки, міграційного та міжнародного права.

Необхідно звернути увагу на те, що в законодавстві існують різні підходи до визначення терміну «незаконне перетинання державного кордону України».

1. Українське законодавство, а саме Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [1] та Кримінальний кодекс України (ККУ) [2], визначають незаконний перетин кордону як перетин державного кордону без належних документів, поза пунктами пропуску або з порушенням встановлених правил (ст. 204 КУпАП, ст. 332 ККУ). Законодавство підкреслює умисний характер дії та передбачає різні санкції: адміністративні або кримінальні.

2. В ст. 332 Кримінального кодексу України в ч. 1 вказано, що незаконне перетинання державного кордону України особою, яка не є громадянином України, або незаконне перетинання державного кордону України особою, яка є громадянином України, але не має на це законних підстав [2]. Кримінальне правопорушення може бути: 1) вчинене групою осіб або за попередньою змовою (ч. 2); 2) вчинене з використанням підроблених документів або іншими способами, що створюють загрозу національній безпеці України (ч. 3); 3) вчинене під час воєнного стану або надзвичайного стану (ч. 4).

Незаконне перетинання державного кордону України з метою ухилення від мобілізації - це кримінальний злочин, який передбачає кримінальну відповідальність за статтею 336 Кримінального кодексу України, що карається обмеженням або позбавленням волі. Незаконним вважається перетин поза пунктами пропуску, без належних документів, або за підробленими документами, а також прихований перетин. Однак, особи, які здійснили такий перетин, можуть уникнути кримінальної відповідальності, якщо повернуться в Україну протягом шести місяців і добровільно повідомлять про скоєне Державну прикордонну службу України.

З початку повномасштабного російського вторгнення в Україну під час охорони державного кордону України тільки за період з 24 лютого 2022 року по 31 березня 2025 року українськими прикордонниками виявлено та затримано майже 43 тис. військовозобов'язаних чоловіків (призовників, резервістів) вікової категорії 18-60 років, зокрема 83 % з них було затримано під час перетинання державного кордону поза пунктами пропуску (на так званому «зеленому кордоні»). Крім того, понад 4 тис. осіб виявлено під час перетинання державного кордону в пунктах пропуску з фіктивними документами, що надають право для перетинання державного кордону в умовах воєнного стану [3].

В ст. 204-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) зазначено, що незаконне перетинання державного кордону України особою, яка не є громадянином України, або незаконне перетинання державного кордону

України особою, яка є громадянином України, але не має на це законних підстав.

В міжнародному та європейському праві (ЄС, Рада Європи) визначення про незаконне перетинання кордону більш гнучке і включає не лише формальні порушення, але й контекст порушення прав людини, міграційний статус, умови перебування та транзиту і акцентує увагу на захисті основних прав осіб, що перетинають кордон, навіть у разі порушення формальних правил.

На наш погляд, незаконний перетин державного кордону визначається як перетинання особою кордону держави поза встановленими пунктами пропуску, без належних документів чи дозволу компетентних органів, у заборонений час або способом, що суперечить правовим нормам.

А. М. Притула зазначає, що незаконне перетинання державного кордону – в'їзд (виїзд) на територію України, фізичне переміщення через державний кордон України з метою заподіяння шкоди інтересам держави або особою, якій заборонено в'їзд на територію України, або представниками підрозділів збройних сил чи інших силових відомств держави-агресора у будь-який спосіб поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів або за документами, що містять недостовірні відомості [4, с. 152].

Адміністративна відповідальність за незаконне перетинання державного кордону передбачена ст. 204-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП). У цій нормі визначено: «Перетинання або спроба перетинання державного кордону України будь-яким способом поза пунктами пропуску через державний кордон України або в пунктах пропуску через державний кордон України без відповідних документів або з використанням підробленого документа чи таких, що містять недостовірні відомості про особу, чи без дозволу відповідних органів влади - тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб, з конфіскацією знарядь і засобів вчинення правопорушення.

Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, - тягнуть за собою накладення штрафу від п'ятисот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб, з конфіскацією знарядь і засобів вчинення правопорушення.

Чинність цієї статті не поширюється на випадки повернення в Україну без встановлених документів громадян України, які стали жертвами злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, а також на випадки прибуття в Україну іноземців чи осіб без громадянства з наміром отримати притулок чи бути визнаними в Україні біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, якщо вони звернулися із заявою про надання притулку чи заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, відповідно до Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [5].

Виятки з чинності ст. 204-1 КУпАП мають фундаментальне значення, оскільки вони відображають баланс між захистом державних інтересів і забезпеченням прав людини, гарантованих як національним, так і міжнародним правом.

Важливим аспектом є гуманітарний характер норми. Гуманітарний вимір права на притулок вимагає від держав балансування між інтересами національної безпеки та міжнародними зобов'язаннями щодо захисту біженців. Виключення для громадян України, які стали жертвами торгівлі людьми, відповідає міжнародним стандартам захисту постраждалих від цього злочину. Покладати на таких осіб адміністративну відповідальність за незаконний перетин кордону було б суперечливим і несправедливим, адже вони перебувають у вразливому становищі та часто позбавлені можливості діяти відповідно до закону.

Міжнародно-правові зобов'язання України. Україна є стороною Конвенції ООН 1951 року про статус біженців та Протоколу 1967 року, які встановлюють принцип невислання-заборону притягати шукачів притулку до відповідальності за незаконний в'їзд або перебування, якщо вони прибувають без документів і одразу звертаються за захистом. Тому положення КУпАП узгоджене з цими актами. Таким чином, звільнення шукачів притулку від відповідальності не є абсолютним правом, однак воно становить важливу гарантію дотримання прав людини та виконання Україною міжнародних зобов'язань.

У випадках, коли прикордонні органи виявляють громадян України – жертв торгівлі людьми, чи іноземців — шукачів притулку, їх не можна автоматично вважати порушниками. Відповідні органи повинні забезпечити механізм ідентифікації таких осіб та надати доступ до процедури міжнародного захисту, а не застосовувати адміністративні санкції.

Адміністративні санкції за незаконний перетин кордону в Україні мають здебільшого превентивний характер, оскільки не стільки карають, скільки попереджають повторні спроби адміністративних порушень. Водночас слабкість адміністративної юрисдикції виявляється у низькій ефективності виконання постанов про накладення штрафів, особливо щодо іноземців, які часто залишають територію України без сплати накладених санкцій.

Розгляд справ за ст. 204-1 КУпАП здійснюється відповідними місцевими загальними судами за місцем їх виявлення, особливу цікавість в аспекті прикладних проблем становить судова практика, яка дає змогу виявити низку суттєвих недоліків у здійсненні адміністративно-юрисдикційної діяльності органів Державної прикордонної служби України в частині протидії незаконному перетинанню державного кордону України.

Наш аналіз судової практики Болградського районного суду Одеської області щодо притягнення осіб до адміністративної відповідальності за ст. 204-1 КУпАП у період з 01 травня 2025 року по 05 вересня 2025 року показав таке.

Із 48 адміністративних справ, розглянутих судом:

У 16 випадках винесено постанови про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу, зокрема:

- 8 осіб було оштрафовано на суму 3 400 грн кожного;
- 7 осіб притягнуто до відповідальності зі штрафом у розмірі 8 500 грн;
- щодо 1 правопорушника суд обрав інший захід впливу – винесено попередження за ч. 2 ст. 204-1 КУпАП та ч. 1 ст. 202 КУпАП.

У 33 справах суд постановив закрити провадження у зв'язку з відсутністю достатніх доказів для підтвердження складу та події адміністративного правопорушення (п. 1 ст. 247 КУпАП).

Отримані результати аналізу свідчать, що у практиці Болградського районного суду Одеської області простежується тенденція до переважного закриття проваджень за ст. 204-1 КУпАП з підстав відсутності доказів складу правопорушення. Проте високий відсоток закритих проваджень (майже 70 %) фактично нівелює превентивну функцію адміністративної відповідальності у цій сфері.

Кримінальна відповідальність – насамперед за організацію незаконного переправлення осіб та сприяння таким діям – міститься у ст. 332 ККУ (і пов'язаних нормах кримінального законодавства) [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 332 ККУ незаконне переправлення осіб через державний кордон України, організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України, керівництво такими діями або сприяння їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод - караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

2. Ті самі дії, вчинені способом, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яку незаконно переправляли через державний кордон України, чи вчинені щодо кількох осіб, або повторно, або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, - караються позбавленням волі на строк від п'яти до семи років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою або вчинені з корисливих мотивів, - караються позбавленням волі на строк від семи до дев'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років з конфіскацією майна.

Безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини з охорони суверенітету України, цілісності й недоторканності її кордонів. Поняття державного кордону визначено у ст. 1 Закону України «Про державний кордон України» від 4 листопада 1991 р. : «Державний кордон України є лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України - суші, вод, надр, повітряного простору» [6].

Відповідно до ч. 1 ст. 332 КК об'єктивна сторона цього злочину виявляється в: 1) незаконному переправленні осіб через державний кордон України; 2) організації незаконного переправлення осіб через державний кордон України; 3) керівництві такими діями; 4) сприянні їх вчиненню порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод. Підвищена суспільна небезпека організованих форм злочинної діяльності з незаконного переправлення осіб через державний кордон обумовила специфічну структуру цього складу: по-перше, сама організаторська діяльність, незалежно від того, чи вдалося переправлення, чи ні, а також керівництво цією діяльністю розглядаються як закінчені злочини (злочини з усіченим складом); по-друге, особи, які здійснюють незаконне переправлення, а також особи, які сприяють цьому порадами, вказівками, наданням засобів або усуненням перешкод, вважаються виконавцями злочину.

Незаконне переправлення осіб через державний кордон України - це дії особи, які полягають у забезпеченні перетинання (перевезення, переведення) державного кордону України іншими особами. Такі дії можуть бути вчинені у

співучасті з іншими суб'єктами злочину безпосередньо чи шляхом використання інших осіб, які відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності. Організація - це дії, які виявляються у розробці планів, визначенні місця, часу незаконного переправлення, пошуку співучасників, створенні організованої групи, її фінансуванні, озброєнні тощо.

Керівництво - це активна діяльність щодо забезпечення самого переправлення під час його вчинення: віддання певних команд, розстановка учасників, розподіл їх обов'язків тощо. Сприяння - будь-яке діяння, що допомагає здійснити незаконне переправлення.

Мотиви та мета можуть бути різними і на кваліфікацію не впливають. Як правило, для злочину характерні корисливі мотиви і мета.

Якщо такі дії вчинені службовою особою з використанням своїх службових повноважень, то необхідна кваліфікація за сукупністю статей 332 та 364 КК.

У частині 2 ст. 332 КК передбачена відповідальність за ті самі дії, вчинені способом, небезпечним для життя чи здоров'я особи, щодо кількох осіб, повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища.

Про поняття способу, небезпечного для життя чи здоров'я (ст. 146 КК), кількох осіб (ст. 149 КК), повторності (ст. 32 КК), вчинення злочину за попередньою змовою групою осіб (ст. 28 КК), службової особи (ст. 364 КК).

У частині 3 ст. 332 КК передбачена відповідальність за ті самі дії, вчинені організованою групою або вчинені з корисливих мотивів.

Висновки і пропозиції. Незаконне перетинання державного кордону України у 2022-2025 рр. набуло особливої гостроти у зв'язку з воєнним станом, зростанням мобільності населення та діяльністю організованих груп, що спеціалізуються на переправленні осіб. Сучасний стан застосування юридичної відповідальності за незаконне перетинання державного кордону України характеризується наявністю детальної нормативної бази, але - одночасно - суттєвими прогалинами в її практичній реалізації.

На підставі проведеного дослідження можна запропонувати наступні пропозиції:

1. Передати повноваження з розгляду справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 204-1 КУпАП (щодо незаконного перетинання державного кордону), органам охорони державного кордону;
2. Доповнити статтю 332 КК України (незаконне переправлення осіб через державний кордон) кваліфікуючою ознакою у виді вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану;
3. Встановити кримінальну відповідальність за незаконне перетинання державного кордону в умовах дії воєнного або надзвичайного стану поза пунктами пропуску через державний кордон (частина четверта статті 332-2 КК України);

Таким чином, вирішення окреслених проблем потребує комплексних змін, які поєднуюватимуть оновлення законодавства, удосконалення інституційної спроможності державних органів та приведення національної правової системи у відповідність до міжнародних стандартів.

Список використаної літератури

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984, додаток до № 51, Ст. 1122) (дата звернення: 12.09.2025).
2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001, № 25-26, Ст. 131. (дата звернення: 12.09.2025).
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законів України щодо відповідальності за правопорушення, пов'язані з перетинанням державного кордону України» № 13673 від 21.08.2025 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/57168> (дата звернення: 12.09.2025).
4. Притула А. М. Незаконне перетинання державного кордону України як нова «Мертва» норма Кримінального кодексу України. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2018. № 17. С. 151-157 (дата звернення: 12.09.2025).
5. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8 липня 2011 р. № 3671-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 16. Ст. 146 (дата звернення: 12.09.2025).
6. Про державний кордон України: Закон України від 04.11.1991 р. № 1777-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 2. Ст. 5. (дата звернення: 12.09.2025).

References

1. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia vid 07.12.1984 № 8073-X. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR. 1984, dodatok do № 51, St. 1122 (data zvernennia: 12.09.2025) [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2001, № 25-26, St. 131 (data zvernennia: 12.09.2025) [in Ukrainian].
3. Poiasniuvalna zapyska do proiektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia, Kryminalnoho kodeksu Ukrainy, Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakoniv Ukrainy shchodo vidpovidalnosti za pravoporushennia, poviazani z peretynanniam derzhavnoho kordonu Ukrainy» № 13673 vid 21.08.2025. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/57168> (data zvernennia: 12.09.2025) [in Ukrainian].
4. Prytula A. M. (2018). Nezakonne peretynannia derzhavnoho kordonu Ukrainy yak nova «Mertva» norma Kryminalnoho kodeksu Ukrainy. Visnyk Pivdennoho rehionalnoho tsentru Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy. № 17. S. 151-157 (data zvernennia: 12.09.2025) [in Ukrainian].
5. Pro bizhentsiv ta osib, yaki potrebuiut dodatkovoho abo tymchasovoho zakhystu: Zakon Ukrainy vid 8 lypnia 2011 roku № 3671-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2012. № 16. St.146. (data zvernennia: 12.09.2025) [in Ukrainian].
6. Pro derzhavnyi kordon Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 04.11.1991 № 1777-XII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1992, № 2. St. 5. (data zvernennia: 12.09.2025) [in Ukrainian].

Стаття надійшла 15.09.2025 р.

V. I. Palko, PhD in Law, Associate Professor
National University “Odesa Maritime Academy”
the Department of General Legal Disciplines
8 Didrikhsona St, Odesa, 65000, Ukraine
e-mail: viktorpalko1106@gmail.com
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-0478-8993>

LEGAL LIABILITY OF INDIVIDUALS FOR ILLEGAL BORDER CROSSING: CURRENT STATE AND APPLICATION PROBLEMS

Summary

The article examines the peculiarities of legal liability of individuals for illegal crossing of the state border of Ukraine. A comprehensive analysis of the current legislation is carried out, in particular the provisions of the Criminal Code of Ukraine (Articles 332, 332-2, 332-3) and the Code of Ukraine on Administrative Offenses (Article 204-1). Special attention is paid to problems of law enforcement practice, which manifest themselves in the inconsistency between the high latency of offenses and the limited capacity of law enforcement agencies to detect and document them. It is substantiated that the current conditions of martial law in Ukraine require strengthening the preventive component of legal policy and creating effective mechanisms of international cooperation in the field of combating illegal migration.

The necessity of improving legislation through harmonization with European Union law and the introduction of effective mechanisms for preventing such offenses is emphasized. The research results are of practical importance for law-making activities, judicial practice, and the formation of a unified concept of legal liability in the field of protection of Ukraine's state border. Statistical data of the State Border Guard Service of Ukraine, reflecting problematic issues of detaining persons attempting to illegally cross the state border during wartime, are analyzed. Particular attention is given to judicial practice regarding the imposition of administrative and criminal liability.

Based on the analysis of recent scholarly publications, the main approaches to interpreting illegal border crossing are identified, in particular as a crime against state sovereignty and territorial integrity. It is concluded that the effective application of legal norms in the field of combating illegal border crossing requires a comprehensive approach that combines legal, organizational, and social measures. Such an approach should be based on improving the legislative framework, enhancing cooperation among law enforcement agencies, strengthening border control, and implementing preventive mechanisms. At the same time, it is important to ensure the protection of human rights, develop international cooperation, and foster citizens' legal awareness, which together will contribute to strengthening national security and state stability.

Keywords: illegal border crossing; martial law; administrative liability; criminal liability; judicial practice; passport control; border control; legal regulation.